

ГЕОРГИ НИКОЛОВЪ

ДЕЙНОСТТА НА ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКОТО ДРУЖЕСТВО ВЪ СОФИЯ

Въ изграждане културата на нашия народъ участвуватъ хиляди дейци: едни по-малки, други по-голѣми. Едни работятъ въ областта на чистата наука — създаватъ теории, откриватъ закони, а други въ полето на практическия живот — улесняватъ човѣшкото съществуване. Всички, обаче, се ржководятъ отъ единъ идеалъ — да творятъ. Човѣчеството напредва културно само съ постоянна творческа работа, която много се облекчава, когато отдѣлните членове на обществата се сдружаватъ за планомѣрно взаимно сътрудничество въ обща работа.

Едно такова сдружение у насъ е Физико-математическото дружество въ София. Това научно дружество отъ 19. IV. 1898 г., когато се състоя първото му редовно събрание, работи непрекъснато и досега за подготвяне учителите математици и физици въ научно и методично отношение.

Дейността на Физ.-мат. д-во презъ този 40-годишъ периодъ е отъ голѣмо значение за образоването у насъ. По онова време, когато нѣмаше почти никаква литература по математика и физика, когато дори учебниците бѣха оскѫдни и даже липсуваха, та Министерството на Народното просвѣщение обещаваше награди за написване на учебници, Физ.-мат. д-во — а нѣколко години по-късно и Списанието на Физ.-мат. д-во — станаха като второ свободно училище следъ тогавашното току-що открыто Висше училище, въ което физико-математическите науки не бѣха достатъчно пълно застѣпени. Дружеството до такава степень бѣше проникнато отъ съзнанието за голѣмата отговорност на учителите въ оформяването на бѫдещите граждани, че за подготовката на членовете му се правѣха всички възможни жертви — основаваха се и парични фондове отъ самите членове.

Не е безинтересно да изложа накратко, кои причини сѫ предизвикали появата на Физ.-мат. д-во. За тази цель ще се ползвамъ освенъ отъ протоколите на Дружеството, но и отъ това, което съмъ запазилъ въ паметта си отъ разказите на покойния професоръ Емануилъ Ивановъ и отъ лични спомени.

Емануилъ Ивановъ е единъ отъ главните инициатори за основаването на това дружество. Съ него бѣхме съседи и презъ последните години на неговия живот бѣхме се сприятелили — не минаваше денъ да не се видимъ и да не се спремъ да поприказваме на разни теми, а често излизахме и на разходки и еднодневни екскурзии съ тренъ. Той обичаше природата, защото тамъ възстановяваше отслабналите си отъ усиленi занятия сили. Тогава той се отпускаше и разказваше за миналото. Тукъ ще предамъ нѣкои отъ мислите му, отнасящи се до Физ.-мат. д-во.

Физико-математическите науки за подготовката на учители въ сръдните училища у насъ за пръвъ път почнаха да се преподават отъ началото на 1890. г. въ Висшето училище (открито съ законъ отъ 18. XII. 1888.), чиято главна цель бѣше „да подготвя учители за сръдните училища и да дава по-високо образование“. Днесъ нашиятъ Университетъ подготвя работници за всички функции на държавната машина и подтиква къмъ творческата научна работа.

Въ Физ.-мат. факултетъ се преподаваха нѣкои дисциплини отъ математиката и физиката, въ обемъ много по-малъкъ, отколкото това става днесъ въ Университета. Обаче, и тогава, както и сега, не се четѣха лекции по методиката на тия науки. Кратки лекции — 1 часъ седмично и то само презъ VIII семестъръ — по методиката на математиката по късно четѣше проф. Ем. Ивановъ. Въ тѣхъ се излагаха накъсъ само общи принципи, които не бѣха достатъчни за подготовката на бѫдещите учители. Нѣмаше едногодишъен стажъ на кандидатите за учители, какъвто има сега. Литература, освенъ преведената отъ хърватски педагогика на Басаричека и нѣкои други книги (напр. списанието „Училищенъ прегледъ“), които откъсечно разглеждаха методични въпроси, липсуваха, но и тѣ бѣха предназначени само за учители отъ първоначалните училища. По-късно и у насъ започнаха да се пишатъ педагогики, въ които се разглеждаше методиката на аритметиката и геометрията, но пакъ само за първоначалните училища. Едва отъ 1900. г. въ Висшето училище започнаха да се четатъ лекции по педагогика и методика отъ покойния проф. П. Нойковъ, но и тѣ се ограничаваха само върху общи принципи и нѣмаха никакъвъ конкретенъ допиръ съ математиката и физиката. Конференции ставаха само съ учителите отъ първоначалните училища, а не и отъ сръдните.

Днесъ въ това отношение сме по-добре, защото кандидатите за учители прекарватъ едногодишъен стажъ въ образцовата гимназия. Тамъ тѣ редовно присъствуватъ на лекции въ класовете, за да се учатъ, какъ трѣбва да се преподава дадена дисциплина въ методично отношение. Изглежда, обаче, че ще стане нужда да се предвидятъ и лекции по учебната материя — поне въ обемъ, въ какъвто е предвидено да се изучава тя въ гимназията. Нуждата отъ разясняване и разширение на много понятия отъ математиката и физиката силно се чувствува отъ самите кандидати. „Какво ще ни помогне методиката, казватъ тѣ, ако не знаемъ добре учебния материалъ?“. Нѣкои дори отиватъ до крайностъ и се оплакватъ, чеси били губѣли времето да изучаватъ само методиката на преподаването, а не — и самата учебна материя. „Ако единъ човѣкъ владѣе материята, той ще може да я преподаде и безъ да има понятие отъ методика!“ Печалното е, че това го говорятъ не само млади кандидат-учители, но и нѣкои стари и опитни учители! Че методиката е сѫществена при преподаването, това би ни потвърдило всѣки занаятчия, който методично учи чирака си на занаятъ. Не може, обаче, да се отрече, че необходимо е сѫщо и владението на учебния материалъ: дори кандидатъ, който е завършилъ съ отличие университетъ, все пакъ трѣбва да отдѣли време, за да види и обмисли, какъ трѣбва да изложи нѣкои въпроси предъ учениците, за да биде разбранъ отъ тѣхъ. Това той едва ли е ималъ време да прави въ университета, погълнатъ отъ много по-други занимания — да трупа знания.

Като ни е известно всичко това, лесно е да се пренесемъ мислено въ онази епоха преди 50 години, когато учителите въ всъко отношение имаха нужда отъ ръководството на опитни хора.

Ем. Ивановъ, въ качеството си на инспекторъ при Министерството на народното просвѣщение (1887.—1890.) и специаленъ пратеникъ за ревизии въ училищата, е ималъ възможност да се убеди, че учебното дѣло въ методично отношение не е задоволително. „Учебиятъ материалъ, разказващъ той, бѣше доста добре усвоенъ, но нѣкои понятия отъ елементарната математика не бѣха добре разбрани, дефинициите бѣха неточни; законите при действията надъ абсолютни числа, релативни числа и др. не се обясняваха методично на учениците. И азъ бѣхъ принуденъ да повиквамъ всъки учителъ насаме и да го упътвамъ. Това ми отнемаше много време и ме уморяваше, но ние трѣбаше да подгответимъ добри учители, за да поставимъ обучението въ гимназийтъ по математика и физика на здрави основи. Пъкъ и учителите бѣха малко, та изборъ не можеше да става. Когато учителъ се почувствува подготвенъ, той обикновено професията си, привързва се къмъ нея и рѣдко се случва да я смѣни съ друга. Такива учители се ценятъ отъ Министерството, което, за да ги задържи, подобрява материалното имъ положение, като ги степенува и имъ дава по-добри мѣста. Другите виждатъ това и се трудятъ, за да не станатъ излишни“.

Проф. Ем. Ивановъ се ползваше въ и вънъ отъ университета съ грамаденъ авторитетъ. Той е най-доброятъ представителъ на математичната мисъль у насъ къмъ края на миналия и началото на сегашния вѣкъ. Съ всестранната си култура и съ прозорливия си умъ, той бѣше фактическиятъ уредникъ на физико-математическото образование у насъ, безразлично, кой бѣше призованъ да управлява Министерството. Той подкрепяше предъ Министерството всъкиго, у когото виждаше желание за работа, за самоусъвършенствуване, за творчество. Той не се боеше, че негови ученици единъ денъ може да го надминатъ въ научно отношение, защото не се крепѣше на невежеството, на недостатъчната подготовка на другите, та да изглежда той по-ученъ отъ тѣхъ. Това негово качество го издигаше на недосегаема висота въ очите на неговите ученици, и макаръ на изпитите да бѣше строгъ и взискателенъ, любовъта къмъ него не намаляваше. И всичко, което вършеше, не бѣше отъ славолюбие, защото той оставяше най-високите, почетните мѣста на другите, а самъ се оттегляше на сѣнка. Но така той блещеше по-ярко!

За подготовката на учителите ни разказва и многоуважаемия ни председателъ г. Стефанъ Н. Лафчиевъ. Като членъ на Учебния съветъ, на Учебния комитетъ, като главенъ инспекторъ и като главенъ секретаръ въ Министерството на народното просвѣщение (1895.—1899.), той въ своите ревизии на учителите по математика и физика е констатиралъ сѫщото нѣщо*). Учителите въ методично и педагогично отношение не сѫ били добре подгответи. Преподаването е било чисто

*.) Гл. „Рапортъ отъ подпредседателя на Постоянния учебенъ комитетъ Ст. Н. Лафчиевъ до господина Министра на народното просвѣщение“, напечатанъ въ списание „Училищънъ прегледъ“, год. II (1897.), стр. 421—452. (Поради голѣмия интересъ на този забележителенъ докладъ, по-нататъкъ (стр. 77 и сл.) даваме нѣкои по-интересни изводки отъ него. Б е л. р е д.).

догматично и академично, но не и методично. Учебниятъ материалъ се е излагалъ безъ предварителна подготовка, въ усиленъ темпъ, безъ спиране за провъряване, дали е усвоенъ преминатиятъ материалъ: това ставало едва въ края на срока, когато връщането назадъ вече е късно. Сръдствата за разработване на учебния материалъ сж били недостъпни за гимназистите. Физиката се е преподавала безъ опити, дори и когато тъ сж елементарни и не изискватъ специални апарати; а когато имало такива, учителитѣ се задоволявали да ги показватъ. Чертежите небрежни и неточни, извеждането на формули съ безредно и безсистемно. Изобщо метода въ работата, каквато изиска методиката на математиката и физиката, нѣмало: всѣки си преподава, както си мисли за добре! Подготовката на учителитѣ по предмета често пожи била незадоволителна, дори — слаба.

Въ този си рапортъ г. Лафчиевъ изтъква конкретни грѣшки при преподаването, изпитването, неумѣлото и неясно задаване на въпроси, несполучливъ изборъ на задавани задачи, избѣгването да се задаватъ задачи съ условия, небрежностъ при поправка на класните упражнения, необръщане внимание на външността на писмените работи, неумение да се пази дисциплина въ класъ, дори въ присъствието на главния инспекторъ и директора; неподдържане на учебните пособия въ добро състояние и пр. и пр.

Изобщо много учители по математика и физика не сж били добре подгответни за учители въ едно или друго отношение. И г. Лафчиевъ е трѣбало да вика учителя насаме, да го разпитва, кои въпроси му сж неясни, та да му ги обясни и да му даде упътвания, какво да прочете. Понѣкога даже самъ е преподавалъ нѣкой урокъ на учениците, за да види, какво е развитието на учениците, а сѫщевременно — да покаже на учителя на дѣло, какъ се преподава дадена методична единица. Ето какъвъ трѣба да бѫде единъ добъръ инспекторъ!

Въпростътъ за научната и методичната подготовка на учителитѣ отъ срѣдните училища трѣбаше да намѣри подходяще решение. Яви се идеята, горещо подкрепена и отъ Министерството (главень секретарь на което бѣше тогава г. Лафчиевъ), да се основе наученъ крѣжокъ, едно научно дружество, което да обединява учителитѣ въ срѣдните училища по математика и физика и което да служи нѣщо като второ училище следъ Висшето училище. Въ него чрезъ реферати да се разработва учебниятъ материалъ по математиката и физика, да се опрѣсняватъ и разширяватъ знанията на учителитѣ и да се наಸърдчаватъ тѣ къмъ самостоятелно научно творчество.

Тази идея се възприе радостно отъ всички професори (Емануилъ Ивановъ, Маринъ Бѣчеваровъ, д-ръ Спиридонъ Ганевъ, Антонъ Шоурекъ, Атанасъ Тинтеровъ), Стефанъ Н. Лафчиевъ, Георги Я. Кирковъ, Юрданъ Данчевъ и много учители въ София. И на 2. II. 1898. г. бѣ свикано учредително събрание въ една отъ аудитории на Физ.-мат. факултетъ, и се основа Физико-математическото дружество въ София. Избра се тричленна комисия (Ем. Ивановъ, А. Шоурекъ, Ю. Данчевъ) да изработи устава на дружеството. На 28. II. 1898. г. уставътъ бѣ разгледанъ и приетъ въ извѣнредно заседание, а на 19. IV. с. г. се състоя първото годишно събрание на Дружеството. Съставътъ на първото настоятелство на дружеството (1898.) бѣ: председателъ Ив. Салабашевъ (бившъ ми-

нистъръ), секретаръ проф. Ем. Ивановъ, касиеръ Куню Кутинчевъ, съветници: Ив. Гюзелевъ и Ст. Н. Лафчиевъ.

По-късно, въ 1904. г., Дружеството започна да издава и „Списание на Физико-математическото дружество въ София“ въ размѣръ $1\frac{1}{2}$ —2 печатни коли месечно (освенъ ваканционните два месеца); абонаментътъ му служеше за членски внось. Първиятъ редакционенъ комитетъ на списанието бѣ: Ем. Ивановъ, А. Шоурекъ, д-ръ Сп. Ганевъ, Ст. Н. Лафчиевъ, Г. Я. Кирковъ, Благой Димитровъ, Георги Стояновъ, Радой Великовъ, Петъръ Пенчевъ, Димитъръ Поповъ и Йорданъ Д. Ковачевъ.

Отъ тогава до днесъ съставътъ на Настоятелството и Редакционния комитетъ се е промѣнялъ отъ време на време, за да се даде възможностъ на млади и по-enerгични членове да поработятъ за дѣлото на Дружеството.

Съставътъ на юбилейното настоятелство е следниятъ: председателъ Ст. Н. Лафчиевъ, подпредседателъ проф. Ив. Ценовъ, секретаръ Петко Ивановъ, касиеръ Атанасъ Димитровъ, библиотекарь проф. Аркадий Стояновъ и членове: д-ръ Александъръ Ивановъ (директоръ на Чиновническото осигурително д-во), проф. Константинъ Ивановъ, Стоянъ Бончевъ, Стефанъ Козаровъ, проф. Георги Наджаковъ (влѣзълъ въ 1938/39. г.).

Редакционниятъ комитетъ се състои отъ проф. д-ръ Любомиръ Чакаловъ (председателъ), проф. Георги Маневъ и Кирилъ Сеизовъ (директоръ на Университетската библиотека).

Основаването на Физ.-мат. д-во е едно важно събитие въ историята на българската математика и физика. Чрезъ него за пръвъ пътъ у насъ се заражда една срѣда, въ която става обучение по математика и физика на учителите отъ срѣдните училища. Съ това се подпомогна развитието на физико-математическите науки у насъ въ теоретично и методично отношение, стимулираха се учащи и учащи се къмъ самосъвършенствуване и творчество.

Членовете на Дружеството се събраха редовно всѣки две седмици и въ реферати разглеждаха главно методични въпроси по преподаването на математиката и физиката въ гимназиийтъ. (Тогава гимназиийтъ обхваща и сегашните прогимназиални класове.) Обсѫждаха се учебните програми у насъ и въ другите културни страни, предлагаха се реформи и се разглеждаха нѣкои по-интересни въпроси отъ елементарната математика и физика. Една отъ причините за голѣмия успѣхъ на тия събрания и за редовното имъ посещаване бѣ следната: по онова време държавниятъ изпитъ за учителска правоспособностъ бѣше много труденъ, та за по-добро подготвяне за него трѣбваше да се отделятъ нѣколко години. Младите временно-назначени учители не пропушаха събранията, гдето можеха да научатъ множество, необходими за изпита, нѣща.

Отначало въ Дружеството реферираха главно: Ем. Ивановъ, А. Шоурекъ, Сп. Ганевъ, Ст. Н. Лафчиевъ, Г. Я. Кирковъ, Дим. Поповъ и др., а въ разискванията взимаха участие повечето отъ присѫтстващите членове на дружеството. Постепенно почнаха да се проявяватъ и други лица: Георги Стояновъ, Георги Недковъ, Никола Петковъ, д-ръ Тодоръ Дѣдовъ и др. По физика, астрономия и метеорология реферираха главно Ст. Н. Лафчиевъ, Радой Великовъ, Никола Василевъ, Никола Стояновъ, Йорданъ Ковачевъ, Петъръ Пенчевъ, Янаки Вѫжаровъ и др.

По-късно съ реферати и дори научни студии почнаха да се явяват и нѣкои студенти. Заслужава да се отбележи, че въ събранията на Дружеството взематъ участие и офицери, геодети, инженери, метеоролози и др.

За да добиемъ ясна представа за дейността на членовете на Дружеството, трѣбва да прелистимъ всичките годишници на Списанието: то представлява сѫщинска енциклопедия на физико-математическите науки. Редакционните комитети на Списанието сѫ се грижили да се помѣстватъ системно статии по важни въпроси не само отъ методиката на елементарната математика и физика, но и теоретични статии по елементарна и висша математика, по опитна и теоретична физика, по астрономия, геодезия, метеорология.

Сътрудници на Списанието сѫ мнозина: професори, учители, студенти, офицери, геодети, инженери и др., което показва голѣмия интересъ къмъ Списанието. Смѣтамъ за излишно да изброявамъ имената на авторите: всѣки може да ги намѣри въ год. X и XX на Списанието, въ които е помѣстено съдѣржанието на първите и на вторите десетъ годишници на Списанието.

Не можемъ, обаче, да не изтъкнемъ особенитетъ заслуги на г. Ст. Н. Лафчиевъ, който дѣлги години наредъ бѣ главенъ редакторъ на Списанието и който е помѣстилъ тамъ огромно число статии, преводи, съобщения и пр. и пр. по физика, астрономия, метеорология, математика — всичките написани съ класическа изисканостъ и съ възторжено чувство, което подига духа на читателя и го прави почитателъ на физико-математическите науки. А като председатель на Дружеството въ течение на повече отъ 30 години, той заема това място съ примѣрно достоинство. Като политикъ и общественикъ, имащъ широки врѣзки съ всички наши дѣржавници, той съумѣ не само да представи блѣскаво Дружеството ни навсѣкѫде у нась, но и да му издействува периодична материална помощъ отъ страна на Министерството на народното просвѣщение. Името на г. Лафчиевъ ще остане завинаги свѣрзано съ нашето дружество!

Не може да се премѣлчать сѫщо заслугите на г. проф. д-ръ Сп. Ганевъ, който отъ основаването на Дружеството до 1911. г. работи неуморно въ Списанието и въ Дружеството. Презъ време на отсѫтствието на г. Лафчиевъ отъ Бѣлгардия (отъ 1906. до 1910. г. той управляващъ училищния отдѣлъ при Екзархията въ Цариградъ), г. проф. Ганевъ бѣ душата на Списанието и на Дружеството. Когато не постѣжвала статии, той самъ се запретваше да напише; ако нѣмаше готовъ рефератъ, той тичаше неуморно да тѣрси референчикъ и, ако не намираше, самъ изнасяше нѣкой рефератъ. Така животътъ на Дружеството винаги кипѣше, и нѣмаше опасностъ то да загине.

Презъ първите години отъ сѫществуването на Дружеството една отъ важните му дейности бѣ рецензирането на учебниците по математика и по физика. Тѣ се разглеждаха въ заседанията на Дружеството и въ Списанието. Благодарение на будната критика, която се упражняваше отъ Дружеството, а тѣй сѫщо и поради обстоятелството, че учебниците се рецензираха отъ вещи лица като проф. Ем. Ивановъ и други, учебниците бѣха добри и задоволяваха както учителите, тѣй и учениците. Желателно е тази дейностъ на Дружеството ни да се засили отново,

тъй като въ това отношение днесъ има упадъкъ въ сравнение съ миналото.

Физико-математическото дружество има голѣма заслуга и въ критичното разглеждане и поправяне отъ фактически грѣшки на първия законопроектъ за мѣрките и теглилките у насъ (1919.). Този законо-проектъ бѣ разкритикуванъ подробно — научно и правно — отъ Георги Николовъ. Въ разискванията взеха участие и други. Най-накрая Дружеството намѣри за необходимо да предупреди Министерството на тѣрговията, че законопроектът трѣбва да се поправи, преди да бѫде внесенъ въ Народното събрание. Тогавашниятъ министъръ — Андрей Ляпчевъ, напредничавъ човѣкъ въ всѣко отношение, послуша съвета на Дружеството и назначи нова комисия подъ негово председателство. Въ тази комисия, освенъ съставителите на законопроекта, бѣха поканени: проф. д-ръ Сп. Ганевъ, асистентътъ (по-късно професоръ) П. Пенчевъ и Г. Николовъ. Въ заседанието се разгледа законопроектътъ членъ по членъ и се поправиха грѣшките. (Единъ куриозъ: Когато се разглеждаше дефиницията на „налѣгане“ и единиците му, единъ отъ членовете на комисията — инженеръ — не можеше да разбере добре това и въ една отъ почивките се приближи до мене и г. Пенчевъ да възразява и да се чуди, какъ е възможно парата въ единъ паренъ котелъ да има такава голѣма тотална сила. Той мислѣше че като се каже, напримѣръ, налѣгане 8 атмосфери, това е цѣлата сила на парата!)

Физико-математическото дружество, при участието на Ем. Ивановъ, имаше голѣмъ наученъ авторитетъ. За всѣкакви въпроси отъ математическо естество министерствата се отнасяха до нашето дружество,resp. — до Ем. Ивановъ. То играеше ролята на върховенъ арбитъръ, къмъ който се обрѣщаше всѣки. Характерна е следната случка.

Единъ денъ при проф. Ем. Ивановъ се явиха репортерите на вестниците съ молба да имъ отговори, дали доказателството на теоремата на Ферма, дадено отъ Д. К. Поповъ (излѣзло въ отдѣлна книга и за което бѣха писали вестниците), е вѣрно, и дали Поповъ ще може да получи паричната награда отъ 100 хиляди марки, завещани отъ Пауль Волфскелъ. Ем. Ивановъ се усмихна и отговори, че, понеже толкова много хора се интересуватъ отъ участъта на премията, той още утре ще говори подробно предъ Дружеството.

Д. К. Поповъ, сега покойникъ, бившъ министъръ, е известенъ у насъ не само като публицистъ и политикъ, но и като образцовъ литературенъ преводачъ на стихове отъ руски на български. Безъ да е завѣршилъ по математика и безъ да има особени претенции, той бѣше любителъ на математиката и е единъ отъ основателите членове на нашето дружество. Единъ математически въпросъ, за решението на който се предлага голѣма парична награда, естествено е да заинтересува всѣкиго — още повече, като се вземе предъ видъ, че и единъ нематематикъ лесно може да разбере условието на теоремата.

Въ деня, оповестенъ въ вестниците, Физ.-мат. д-во се събра въ една отъ най-голѣмите аудитории, въ които тогава се помѣщаваше юридическиятъ факултетъ на ул. Московска срещу Двореца. Присѫтствуващите бѣха толкова много, че освенъ аудиторията бѣше натъпканъ и коридорътъ, отгдето презъ широко отворенитѣ врати любопитните! наостряха уши да чуятъ решителната дума на науката. Така бѣше тогава!

Проф. Ем. Ивановъ се яви на катедрата предъ черната дъска, посрещнатъ отъ присътстващите съ бурни ръкоплъскания. Следъ като утихнаха поздравите, Ем. Ивановъ съ свойственото му спокойствие и ясность въ излагане на мислите въ течение на цѣлъ часъ формулира теоремата на Ферма и разгледа подробно доказателството на Д. К. Поповъ. Когато за прегледност започна да разглежда конкретни примѣри, съ които се изтъква релефно грѣшките въ доказателството, всички почнаха да се смѣятъ. Усмихна се незлобиво и Ем. Ивановъ, и тогава цѣлата аудитория го удари на смѣхъ и шаги. Азъ седѣхъ на втория чинъ и чувахъ около мене да се приказва: „Ето това се назава математикъ!“ „Може ли българинъ да вземе премията?“ — „Може, ама да има главата на професора!“ Другъ гласъ запитва: „Где се записватъ членове на дружеството?“ и др.

Днесъ дейността на Дружеството ни се ценя и почита не само у насъ, но и въ чужбина — нѣщо което трѣбва да радва всички ни и да ни дава вѣра въ още по-плодовита дейност въ бѫдеще.

Такава бѣ дейността на Дружеството ни до сега; тя не е малка, но можеше да бѫде още по-голѣма, ако войните не бѣха отнели възможността на членовете на Дружеството да се отдаватъ всецѣло на работата си.

Ако се сѫди, обаче, по намалѣлия сега брой на абонатите на Списанието, би трѣбвало да заключимъ, че интересът къмъ Дружеството почва да намалява, защото не може да се объясни съ липсата на пари (когато се харчатъ десетъ пѫти по-голѣми суми за удоволствия!) нежелинето на нѣкои да членуватъ въ Дружеството и да плащатъ абонамента на Списанието.

Дружеството трѣбва да се погрижи да създаде условия, които съзнателно да обединятъ всички безъ изключение учители отъ срѣдните училища, както и всички математици и физици, на които професията не е учителство, та по този начинъ да се създаде една научна професионална организация, силна въ всѣко отношение, и която да бѫде въ услуга както на учебното дѣло, така и на всѣки членъ по отдѣлно.